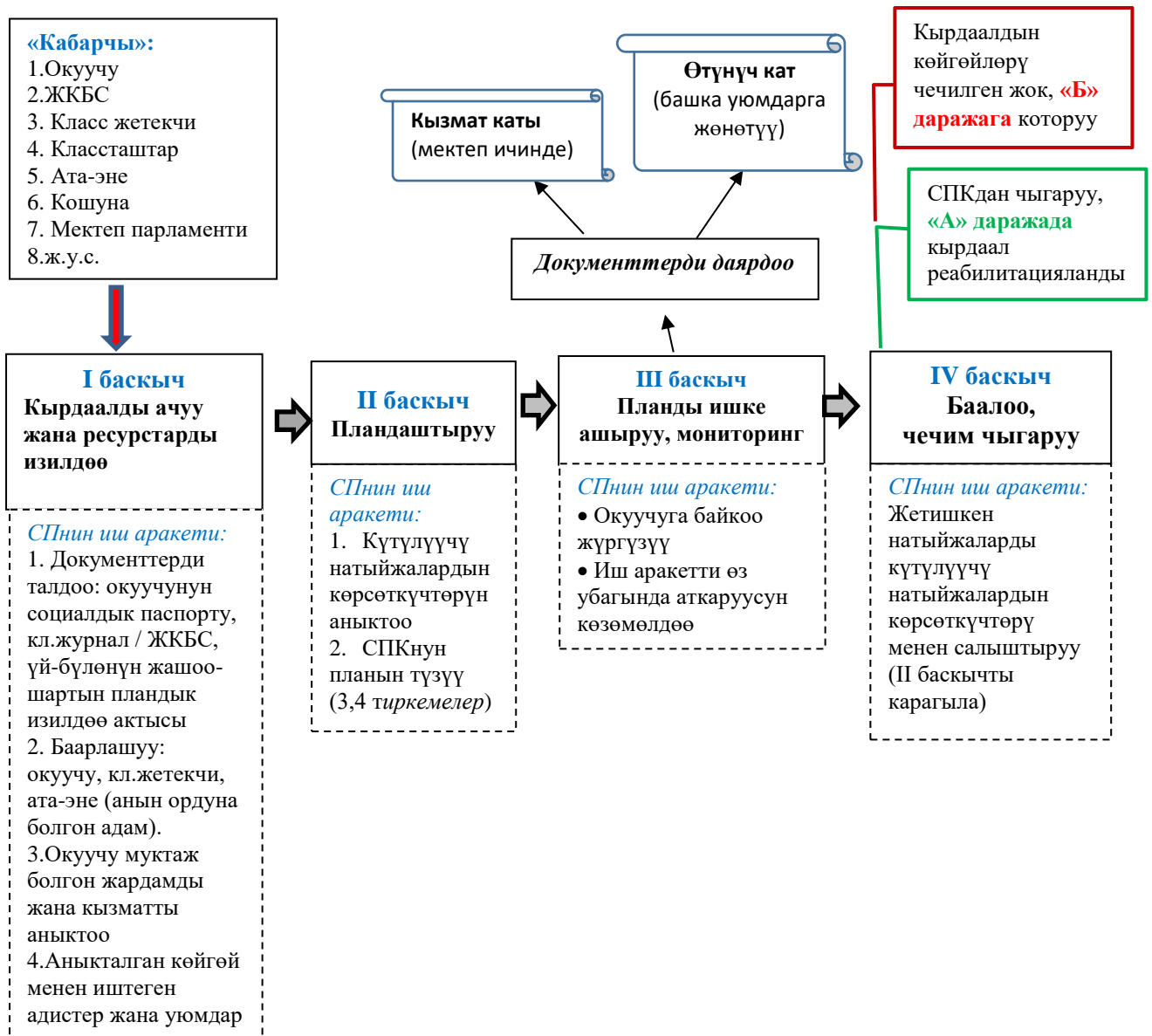

Кырдаалды социалдык-педагогикалык коштоодогу баскычтар:

- I. Кырдаалды ачуу жана ресурстарды изилдөө.
- II. Кырдаал боюнча ишмердүүлүктү пландаштыруу.
- III. Ишке ашыруу, мониторинг жүргүзүү.
- IV. Социалдык педагогикалык коштоонун натыйжаларын баалоо жана чечим чыгаруу.

1- схема. Кырдаалды социалдык-педагогикалык коштоо процесси

Көңүл бургула! Ар бир КЫРДААЛДЫН социалдык-педагогикалык коштоо процесси төрт баскычты камтыйт!

I. “Кырдаалды ачуу жана ресурстарды изилдөө” баскычы.

Социалдык-педагогикалык коштоо процесси бала жана анын көйгөйү жөнүндөгү маалымат социалдык педагогго жеткен учурдан башталат.

Маалымат ар кайсы “кабарчыдан” келиши мүмкүн. 1-схемада көрсөтүлгөндөй маалымат окуучу, жеткиликтүүлүктү көзөмөлдөө жана башкаруу системасы (ЖКБС), класс жетекчи, классташтар, ата-эне, кошуна, мектеп парламенти ж.у.с. “кабарчылардан келиши мүмкүн. Бирок мектеп үчүн окуучунун көйгөйлүү маселелери бар экенин эң биринчи көрсөткүч – бул анын мектепке келбей калганы.

Класс жетекчи жана социалдык педагог окуучунун социалдык паспортун талдап, мектепке келбей калган себебин аныктоо үчүн окуучу, ата-энеси (мыйзамдуу өкүлдөрдү), достору менен сүйлөшүү. Кырдаалга кандай деңгээлдеги социалдык-педагогикалык коштоо керек экенин сабакка келбей калгандын себебинин негизинде аныкталат.

“А” даражадагы Кырдаалды социалдык педагог коштоп, мектептин жана аймактык жергиликтүү башкаруунун адистеринин күчү менен баланы кайра мектепке келтирүү боюнча иш чаралары өткөрүлөт.

Баланын же анын үй-бүлөсү турмуштук оор кырдалга кабылганын эрте ачуу эң маанилүү, себеби канчалык эрте билинсе, ошончо тез жана жеңил чечүү мүмкүнчүлүгү көп болот. Социалдык педагог мектептеги класс жетекчилери менен тыгыз байланышта болуп, ар бир окуучунун социалдык абалын талдоого көмөктөш болсо, көптөгөн маселелерди алдын ала көрүп, алардын “жукарган”, башкача айтканда көйгөйлүү жактарын көрө алат.

Ар бир жылдын башында класс жетекчилер окуучулардын жана жалпы класстын социалдык паспортун толтурат. Социалдык педагог ошол документтердин негизинде мектептин социалдык паспортун түзүп, көйгөйлүү балдардын жана үй-бүлөлөрдүн тизмесин аныктайт. Социалдык паспортту толтурууда класс жетекчи окуучу турмуштук оор кырдаалда экен деген көрсөткүчтөрүн белгилеши мүмкүн, бирок ошол эле учурда окуучу убагында сабакка келип, үй тапшырманы дайыма даярдап келиши да мүмкүн. Анда класс жетекчи ТОК деп белгилеп, бирок Кырдаалды социалдык педагогикалык коштоого сунуштоого зарылдыгы жок.

Сырткы көрсөткүчтөрү жок көйгөйлөр дагы болушу мүмкүн. Алар көпчүлүк учурда психологиялык жана физикалык абалдан келип чыгып, баланын мектепке баруусуна тоскоолдук болот.

Мисалы:

- балада компьютер оюндарына көз карандылык;
- психо-активдүү заттарды колдонот (тамеки, ичимдиктер, клей, насвай ж.б.)
- зордук-зомбулукка кабылган;
- агрессивдүү кыймыл-аракеттер байкалат;
- окуучулар ортосундагы келишпестик;
- жана у.с.

Бул учурда класс жетекчи, социалдык педагог жана психолог тыгыз байланышта болушуп, диагноздоочу изилдөө иштерин өткөрүү аркылуу өбөлгөлөрүн же болбосо кандайдыр бир деңгээлде турмуштук оор кырдаалга учураарына даярдык бар экенин аныкташы мүмкүн. Бул иш аракетти окуу жылдын башында өткөрүү зарыл.

Кырдаалды аз убакыттын ичинде чечүү үчүн, чечүүгө көп мүмкүнчүлүктөр болуш үчүн, негизгиси бала үчүн эң эле жеңил жолун табуу үчүн Кырдаалды эрте аныктоо зарыл!

Кырдаал аныкталганда, ал жөнүндө толук маалыматты чогултуу максатында төмөнкү кадамдарды аткаруу зарыл:

1. Окуучунун социалдык паспорту, класстык журнал, үй-бүлөнүн жашоо шартын аныктоо боюнча пландалган үйгө барып байкоо жүргүзүү акты деген **документтерди талдоо**.
2. Окуучу, ата-эне (мыйзамдуу өкүлдөрдү), класс жетекчи жана башка кызыктар адамдар менен **сүйлөшүү**.
3. Кырдаал боюнча иштеген социалдык агенттерди жана алардын керектүү кызматын аныктоо (**1-тиркеме**).

Аныкталган кызматтарды / жардамды ишке ашыруучу уюмдар жана адистер менен байланышуу, консультация алуу *(үлгүсүн Иш кагаздардын формалары деген темадагы текти караңыз) жазып жөнөтүлөт.*

“Көйгөйдү чечүүгө каражаттарды, адистерди аныктоо” таблицасын толтуруу аркылуу Кырдаалдын өзгөчөлүктөрүн талдоо *(үлгүсүн Иш кагаздардын формалары деген темадагы текти караңыз) жазып жөнөтүлөт.*

ТОКтон чыгарууга көрсөткүчтөр эмнеге керек? Баланын турмуштук оор кырдаалдан чыкканын аныктоо үчүн күтүлүүчү натыйжалардын көрсөткүчтөрүнүн тизмесин иштеп чыгуу керек. Бул пландаштыруу, иш алып баруу, мониторинг жана баалоо кадамдарына өбөлгө болот. Көрсөткүчтөр бала кабылган көйгөлөрдүн негизинде иштелип чыгат. Жана анын эң маанилүү жана туруктуу жыйынтыктоочу көрсөткүчтөрү бул баланын мектепке узгүлтүксүз катышуусу, анын психологиялык, физикалык ден соолугу жана коопсуздугу болуп эсептелинет.

II. Кырдаалдын көйгөйүн чечүү боюнча ишмердүүлүктү пландаштыруу баскычы.

Кырдаалды социалдык-педагогикалык коштоо планын түзүү *(үлгүсүн Иш кагаздардын формалары деген темадагы текти караңыз) жазып жөнөтүлөт.*

Социалдык педагог Кырдаалды жоюуга керек болгон социалдык агенттердин катышуусу менен жумушчу жолугушууну уюштурса болот. Жолугушууда күтүлүүчү натыйжалардын көрсөткүчтөрүн иштеп чыгып, иш чаралардын планы түзүлүшү керек.

Эске алыңыздар! Жумушчу жолугушууга баланын, анын ата-энесинин (мыйзамдуу өкүлдөрдүн) катышуусу ар бир кырдаалдын мүнөзүнө жараша болот. Мисалы, ата-энеси менен баланын ортосунда чыр-чатак болгондо, бала алардын катышуусун каалабай коюушу мүмкүн. Социалдык педагог ата-эненин катышуусу абдан маанилүү экендиги жөнүндө балага түшүндүрүүсү зарыл. Ошол эле учурда, баланын уруксаты жок, анын “жашыруун сыры” эч кимге ачылбайт деп сөзсүз белгилөө керек.

Пландаштыруу процесси төмөнкү суроолорго жооп берүүнү талап кылат (4-тиркеме) *(үлгүсүн Иш кагаздардын формалары деген темадагы текти караңыз) жазып жөнөтүлөт:*

- Кайсы адис? - Аты-жөнү, иштеген кызматы жазылат.
- Эмне кылат? – Аталган адис кандай иш чараны аткарат.
- Качан? – Белгилеген иш чараны аткаруу мөөнөтү аныкталат.
- Максаты кандай? – Иш чаранын баланы ТОКтон чыгарууда маани-маңызы аныкталат.

III. Ишке ашыруу, мониторинг жүргүзүү баскычы.

Пландаштырылган иш чаралар, адистер жана аткаруу мөөнөтү белгиленгенден кийин ишмердүүлүк башталса болот. Планды ишке ашыруу социалдык-педагогикалык коштоонун баардык катышуучулардын активдүүлүгүн талап кылат. Социалдык-

педагогикалык коштоого тартылган адистердин, уюмдардын ишмердүүлүгүнүн (кызматына жана жардамына) сапатына, натыйжалуулугуна жана таасирине мониторингди жүргүзүү үчүн Текшерүү тизме (*үлгүсүн Иш кагаздардын формалары деген темадагы тексти караңыз*) сунушталат. Ошондой эле социалдык педагог ар бир Кырдаалга өзү Текшерүү тизмени түзсө болот. Кырдаалды жоюу боюнча иш чаралардын баарын тизмелеп коюп, ар бирөөсүн ишке ашырган сайын белгилеп коюу – жогорку деңгээлдеги тартипке тарбиялайт.

Социалдык педагогикалык коштоонун убактысы менен жана так аткарылуусу мониторинг аркылуу аныкталат. *Мониторингдин максаты* – аткарылып жаткан иш чаранын сапатын жана анын Кырдаалдагы балага таасирин аныктоо, планга учурунда оңдоп-түзөтүү киргизүү. Мониторингдин жыйынтыктарын пландаштыруу таблицасында белгиленет. Социалдык педагог мониторингде байкалган кыйынчылыктарды белгилеп жана **ошол эле күнү** жооптуу адис менен байланышып себебин аныктоо менен бирге жоюуга же болбосо башкача чечүүгө иш чараларды көрүшү керек.

IV. Кырдаалды социалдык-педагогикалык коштоо боюнча ишмердүүлүктүн натыйжаларын баалоо жана чечим чыгаруу баскычы.

Биринчи баскычта иштелип чыккан көрсөткүчтөр менен СПКнын жыйынтыктарын салыштыруу процессин камтыйт.

Кырдаал менен иштөөнүн эки жыйынтыгы болушу мүмкүн:

1-чи жыйынтык: Баланын негизги муктаждыктары канаатандырылды. Мектепти үзгүлтүксүз катышууга, сабакка даярданууга тоскоол болгон көйгөйлөр чечилди. Окуучуда же анын үй-бүлөсүндө өзүнө өзү жардам бере алганга көндүмдөр жаралды. Социалдык-педагогикалык коштоодон чыгарса болот.

2-чи жыйынтык: Баланын негизги муктаждыктары канаатандырылган жок. Аныкталган натыйжалуулуктун көрсөткүчтөрдүн арасында мектептин деңгээлинде чече албаган көйгөйлөр калды. Социалдык педагог мектеп директоруна билдирет. Кырдаал менен иштеген адистерди чогултуп мындан ары кандай иш-чараларды уюштуруу керектигин талкуулайт.

Жекече профилактикалык коштоо (индивидуально-профилактическое сопровождение). Биринчи Кырдаалды коштоо процессинде иш чараларды ишке ашырууда бир нече натыйжалар күтүлөт. Эң негизги натыйжа – бала мектепке үзгүлтүксүз катышууга эч кандай тоскоолдуктар жок.

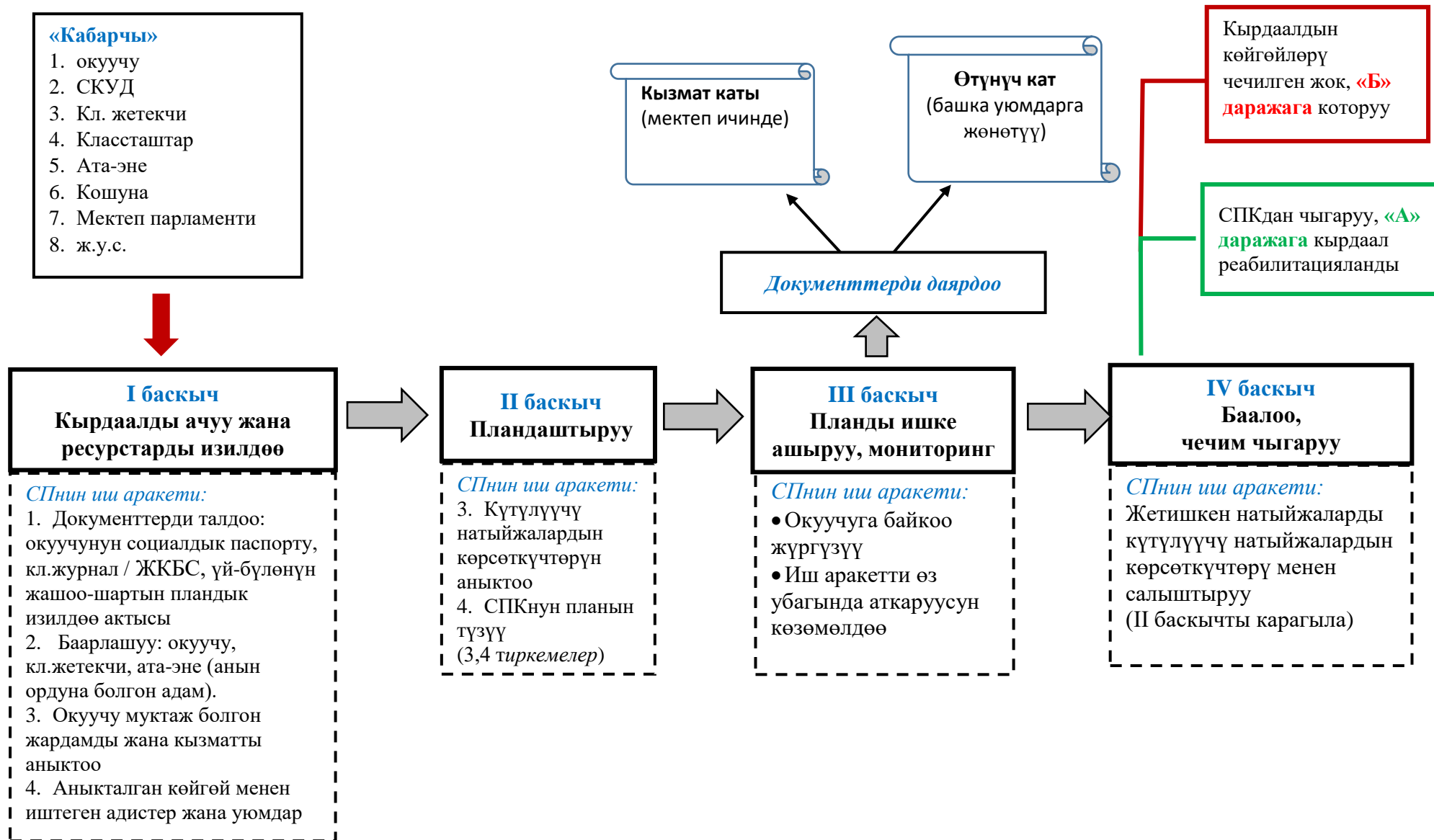
Социалдык педагог **он күндүн ичинде** иш чараларды колдонуп, бирок баланы Кырдаалдан чыгара албаса, анда мектеп ичиндеги адистерден (*8-чи тиркемени караңыз*) ишкер топту аныктап чогултат. Тарбия боюнча директордун орун басары баш болуп, жана **бала менен ата-энесин** кошуп мындан ары кантип Кырдаалды оңдойбуз деген суроону талкуулашы зарыл. Окуучу мектеп ичиндеги учетко алынат.

Мектеп ичиндеги учетко көпчүлүк учурда баланын жүрүш-турушунда көйгөйлөр болгондо, башкача айтканда, тартиби начар деп аныкталганда алынат. Ошого байланыштуу, ишкер топто жаш өспүрүмдөр иштери боюнча инспектор (ИДН) болуусу зарыл. Ал өзүнүн кесиптик милдеттерине ылайык окуучу, ата-эне менен түшүндүрүү иштерин жүргүзөт.

*Мектеп ичинде жүргүзүлгөн
эки социалдык-педагогикалык коштоонун салыштыруу таблицасы*

Мектеп ичиндеги социалдык-педагогикалык коштоо	
<i>“Тез жардам”</i>	<i>“Мектеп ичиндеги учетко алуу”</i>
<ul style="list-style-type: none"> - социалдык педагог өз алдынча Кырдаалды талдайт; - СП мектеп ичиндеги ар бир социалдык агентке (Мектеп парламенти, психолог, мугалим ж.у.с.) өзү барат сүйлөшөт, талкуулайт, пландаштырат; - ыкчам планды түзөт жана ишке ашырат - баланын кызыкчылыгына жараша ата-энесине билдирет же билдирбейт; - узактыгы 10 күн; - Кырдаалды социалдык педагог көзөмөлдөйт. 	<ul style="list-style-type: none"> - мектеп адистеринен ишкер тобу аныкталат; - ишкер тобунун мүчөлөрү чогуу Кырдаалды талдашат жана көйгөйүн чечүү боюнча социалдык-педагогикалык коштоо планын түзүшөт; - бала менен ата-энесине билдирет, талкууга жана пландаштырууга катыштырат; - 3 айдан - 6 айга чейин созулушу мүмкүн; - мектеп ичиндеги учетко алынган Кырдаалды окуу жана тарбия боюнча завуч көзөмөлдөйт.

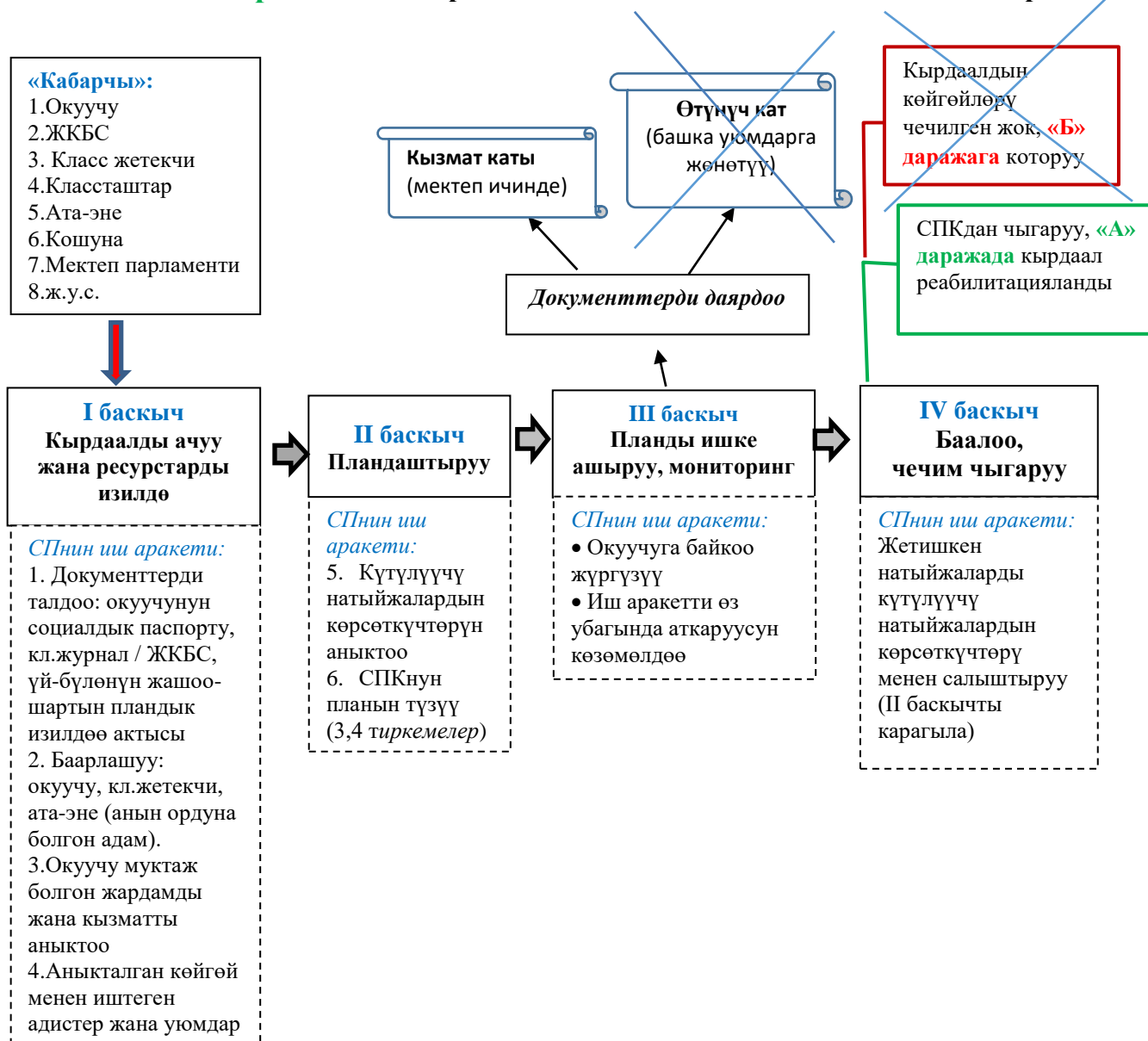
1- схема. **Кырдаалды социалдык-педагогикалык коштоо процесси**

Эскертүү! Социалдык педагогикалык коштоого муктаж болгон Кырдаалдар оордугуна карата эки даражага бөлүнөт. Социалдык педагог ар дайым **“А” даражадан** башташы зарыл, анткени ал **“Б” даражанын негизи** болуп саналат.

“А”–даражадагы Кырдаалды мектепте коштоо даражасы. Социалдык педагогдун бирден-бир мектептеги кызматы – бул баланын окуу процессине тоскоолдук болгон көйгөйлөрдү таап чыгуу, аларды жоюу болуп эсептелинет. Социалдык педагог кырдаалды изилдеп, мектептеги адистердин жардамы менен баланы Кырдаалдан чыгарууга аракеттенет. Мектеп өзү гана эмес, ата-эне жана жергиликтүү коомчулук менен бирге чечүүсү зарыл. Эгерде “А” даражадагы иш аракеттер күтүлүүчү натыйжаларга алып келбесе, анда “Б” даражадагы кадамдарга өтүү керек.

1- схема. “А” даражадагы Кырдаалды социалдык педагогикалык коштоо процесси

“А” даражадагы социалдык-педагогикалык коштоону уюштуруу:

Кырдаалды “А” даражадагы деп аныктагандан кийин социалдык педагог 10-күндүн ичинде “тез жардам” сыяктуу социалдык-педагогикалык коштоону балага же анын үй-бүлөсүнө уюштуруу зарыл.

1. Бала жөнүндө маалыматты изилдөө кадамдагы иш-аракеттер:

А) ЖКБСден окуучу жөнүндө маалыматты топтоо:

1. Сабакка кандай катышат? (Канча жолу калтырды, кечикти?)
2. Сабактарда жетишкендиктери кандай?
3. Үй-бүлөсү жөнүндө маалымат?

ЖКБС жок болсо, кл.журналын, окуучунун социалдык паспортун, пландык үй шарттарын изилдөө актысын талдоо керек

Б) Сүйлөшүүнүн темасы ар бир кырдаалга карата болот. Социалдык педагог баарлаша турган адамдар: окуучу, ата-эне, класс жетекчи. Кырдаалдын себептерин, өбөлгөсүн жана учурдагы абалын билүү үчүн сүйлөшүүнүн негизги багыттары:

1. Окуучунун өзү менен (сабактарга үзгүлтүксүз катышууга болгон тоскоолдуктар жөнүндө баарлашуу, маанайына байкоо жүргүзү).
2. Класс жетекчиси (окуучу, анын үй-бүлөсү жөнүндө мүнөздөмө, буга чейин көйгөйдү чечүүгө кандай чаралар колдонулду).
3. Ата-энеси же анын ордундагы адам (бала менен ата-энесинин ортосундагы болгон мамилени билүү, ата-эненин кырдаалга карата көз карашын аныктоо, анын милдеттерин тактоо, окуучунун үйдөгү милдеттерин билүү).

Эскертүү! *Ар бирөөсү менен сүйлөшүүдө кырдаал жөнүндө маалыматты толук, ачык айкын билдирүүсү көйгөйдү тез арада жана натыйжалуу жолдору менен чечүүгө жардам болорун белгилеңиз!*

“Көйгөйдү чечүүгө каражаттарды, адистерди аныктоо” таблицасына Кырдаал жөнүндө топтолгон маалыматты 3-чү тиркемедеги таблицасынын экинчи графасына киргизгиле.

Көйгөйдү чечүүгө керектүү социалдык кызматтарды, адистерди аныктоо.

6-чы тиркемени колдонуп керектүү кызматтарды жана жардамды бере турчу уюмдарды белгилеп 3-чү тиркемедеги таблицанын үчүнчү графасына киргизгиле. Ар бир кызматтын жана жардамдын аткаруучу адисинин аты-жөнүн же болбосо уюмдун дарегин жана телефонун жазып койгула.

2. Социалдык-педагогикалык коштоону пландаштыруу

План “Көйгөйдү чечүүгө каражаттарды, адистерди аныктоо” таблицанын негизинде түзүлөт (3-тиркеме).

Мисалы: *окуучу үйүнөн чыгат, бирок мектепке келбей көчөөдө жүрөт*

№	Иш-аракет	Аткаруучу	Аткаруу мөөнөтү	Мониторинг
1	Баланын кырдаал боюнча	Психолог же социалдык	1 күн	

	оюн билүүгө сүйлөшүү	педагог		
2	Сабактарынан жетишкендиктерин талдоо	2-3 предмет боюнча мугалимдер менен сүйлөшүү, класстык журналды кароо	1 күн	
3	Үй-бүлөсүнүн социалык абалын изилдөө	Социалдык педагог	1 күн	
4	Досторун билүү, алардын кызыгууларын аныктоо	Социалдык педагог класс жетекчи же классташтары менен сүйлөшүү	1-2 күн	
5	Ата-энесине кабарлоо, алардын оюн билүү	Социалдык педагог	1-2 күн	

Эскертүү! Эң негизгиси, окуучуга жеңил көтөрүү баскыч бул мектеп ичинен көйгөйдү чечүү. Көпчүлүк кырдаалдарды социалдык педагог мектеп ичиндеги жана жергиликтүү бийликтер аркылуу чечүүгө аракеттениши керек.

3. СПК планын ишке ашыруу, мониторинг жүргүзүү – бул "+", "-" өзгөрүүлөрдү аныктоо кадамы. Мониторингдин максаты пландаштырган иш-аракеттердин аткарылышын жана анын окуучунун сабакка үзгүлтүксүз катышуусуна, биринчи кадамда белгиленген көйгөйдү жоюусуна болгон пайдасын аныктоо. Ар бир иш-аракеттин көрсөткүчтөрүн аныктап тизмелеп коюу керек.

Мисалы!

Социалдык педагогикалык коштоонун натыйжалуу жыйынтыктарынын көрсөткүчтөрү:

- окуучу мектепке үзгүлтүксүз катышат
- башка окуучулар менен мамилеси жакшы
- үй-бүлө мүчөлөрү менен мамилеси жакшы
- ден-соолугу жакшы
- психологиялык маанайы жакшы
- окууда кыйынчылыктарды өзү чечет
- сабактын жетишкендиктер бар
- кийими аба-ырайына карата дал келет
- эс тутуму жаш өзгөчөлүгүнө дал келет
- тамеки чекпей калды

4. Баалоо (СПКдан чыгаруу / "Б" даражадагы СПКнын кадамдарын аткаруу), чечим чыгаруу

Мониторингдин жыйынтыктарынын негизинде кырдаалды баалоо зарыл. Эгерде окуучу мектепке үзгүлтүксүз келүүгө тосколдуктар жоюлса социалдык педагогдун коштоосунан алынат.

Бирок класс жетекчиси дайыма окуучунун сабакка катышуусуна, жетишкендиктрине байкоо жүргүзүп, ата-энеси менен мезгил мезгили менен баарлашып, мектептен тышкаркы иш-чараларга тартуу аракеттенүүсү зарыл. Өзгөчө зордук-зомбулукка кабылган, укуктук тартипти бузган, психо-активдүү заттарга кызыккан окуучуларды.

Мектеп ичиндеги экинчи кадам, бул учетко алуу – буга көп жолу кайталанган окуучунун кылык-жоруктары, ИДНдин же башка уюмдун адистеринин жардамына муктаж болгондо жана социалдык-педагогикалык коштоо узак мөөнөткө созулса.

Социалдык педагог комиссияны топтоп (кырдаалдын мүнөзүнө жараша) биринчи СПКнын жыйынтыгы менен тааныштырат. Комиссиянын өкүлдөрү чогуу Кырдаалды талдайт жана кийинки зарыл болгон кадамдарды пландаштырат. Аны ишке ашырууга адистерди жана мөөнөтүн тактайт.

Мектеп ичиндеги комиссияга төмөнкү документтерди даярдайт:

1. “Көйгөйдү чечүүгө каражаттарды, адистерди аныктоо” (ичинде мониторингдин натыйжалары менен) таблицасы.
2. Окуучунун мүнөздөмөсү.
3. Социалдык-педагогикалык коштоонун планы.
4. Күтүлүүчү натыйжалар жана аныкталган көрсөткүчтөр боюнча Кырдаалды талдоо жыйынтыктары.

“Б” – даражасы: “**Үй-бүлөгө жана жаш өспүрүмдөргө көмөк көрсөтүү бөлүмүнө**” (ОПСД) Кырдаалды дайындоо.

“Б”- даражанын кадамдары Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 22 июнундагы №391 токтому менен бекитилген “Турмуштук оор кырдаалда турган балдарды жана үй-бүлөлөрдү табуу тартиби жөнүндө жободо” каралган.

Социалдык педагог мектеп администрациясы менен бирге Кырдаалды “Б”- даражадыгы (турмуштук оор кырдаал) деп аныктагандан кийин мектеп директорунун атынан Райондук социалдык өнүгүү башкармалыгына **өтүнүч кат** (үлгүсүн *Иш кагаздардын формалары деген темадагы текти караңыз*) жазып жөнөтүлөт.

“Турмуштук оор кырдаалда турган балдарды жана үй-бүлөлөрдү табууда аталган органдар, уюмдар жана адамдар балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнө **эки күндүк мөөнөттө** маалымат берүүгө милдеттүү”¹.

ОПСДнин адисине социалдык педагог төмөнкү документтерди даярдап берет: өтүнүч кат, окуучунун мүнөздөмөсү, окуучунун социалдык паспорту.

Ар бир Райондук социалдык өнүгүү башкармалыгында “Үй-бүлөнү жана жаш өспүрүмдөргө көмөк көрсөтүү бөлүмү” (үлгүсүн *Иш кагаздардын формалары деген темадагы текти караңыз*) жазып жөнөтүлөт.

турмуштук оор кырдаалга кабылган баланы жана анын үй-бүлөсүн эсепке алып, аны ТОКтон чыгаруу боюнча иш алып барат. Мындан ары социалдык-педагогикалык коштоо ОПСДнин адиси менен макулдашылат, социалдык педагог уюм аралык топтун мүчөсү катары болот.

¹ Турмуштук оор кырдаалда турган балдарды жана үй-бүлөлөрдү табуу тартиби жөнүндө ЖОБО. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жалдын 22-июнундагы 2015-жалдын 22-июнундагы №391 токтому менен бекитилген

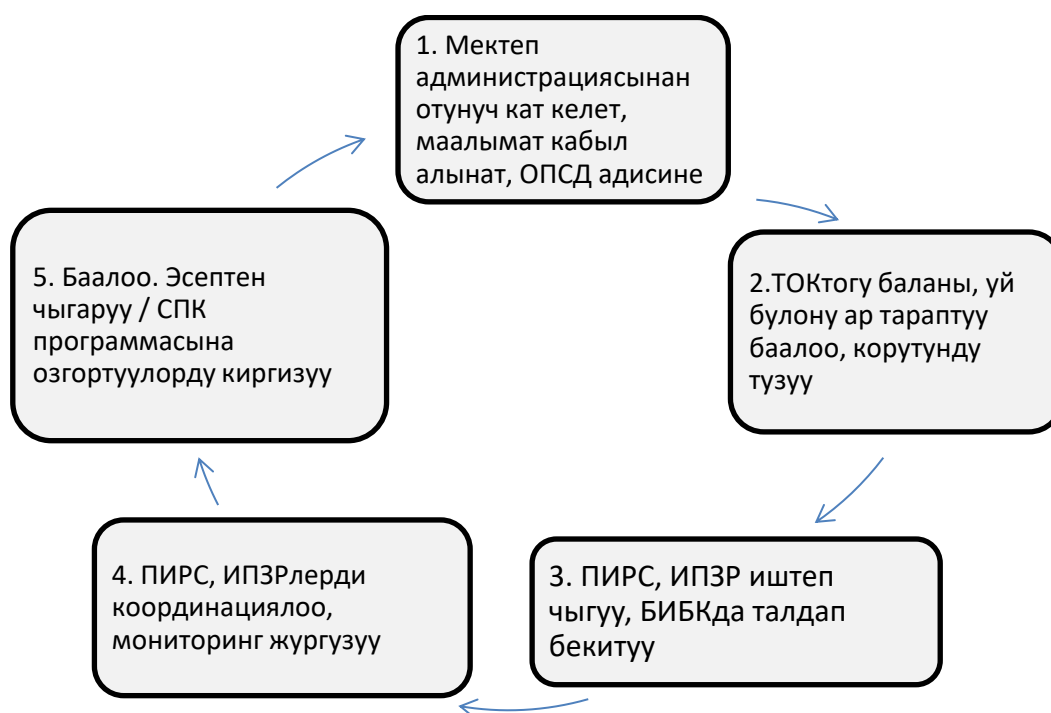
“Б”-даражадагы кырдаал менен иштөөдө төмөнкү документтер колдонулат жана толтурулат:

<i>Класс жетекчи төмөнкү документтерди даярдайт:</i>
1. Окуучунун окуудагы жетишкендиктерин белгилеген табель
2. Окуучунун мүнөздөмөсү
3. Окуучунун социалдык паспорту
<i>Социальный педагог толтурат, мектеп директорунун колу менен даярдайт:</i>
1. Өтүнүч кат
<i>Үй-бүлө жана баланы колдоо бөлүмүнүн адиси уюмдар аралык тобу менен толтурулган төмөнкү документтерди даярдайт (формалары №391 Жободо берилген):</i>
2. Турмуштук оор кырдаалда турган үй-бүлөнүн проблемаларын ар тараптан баалоо анкетасы
3. Турмуштук оор кырдаалда турган баланын проблемаларын ар тараптан баалоо анкетасы
4. Үй-бүлө менен жеке иштөө планы (ПИРС)
5. Баланы коргоо боюнча жеке иштөө планы (ИПЗР)

Турмуштук оор кырдаалга (ТОК) кабылган баланы социалдык педагог “Үй-бүлөнү жана жаш өспүрүмдөргө көмөк көрсөтүү бөлүмүнө” багыттайт, бирок баланын абалына үзгүлтүксүз байкоо жүргүзүп, өзгөрүүлөрдү белгилеп, анын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоого аракеттенет.

Эскертүү! “Үй-бүлөнү жана жаш өспүрүмдөргө көмөк көрсөтүү бөлүмүнүн”(ОПСДнин) ТОКко карата иш чараларды пландаштырууда негизги шартынын бири баланын оюн эске алуу, жана ПИРС менен ИПЗРди түзүүдө үй-бүлөнүн башчысын катыштыруу!

“Турмуштук оор кырдаалды” райондук социалдык өнүгүү башкармалыгында “Үй-бүлөнү жана жаш өспүрүмдөргө көмөк көрсөтүү бөлүмү” коштоо **схемасы:**

Социалдык педагогикалык коштоонун жыйынтыгы болуп бала жана үй-бүлөгө учурдагы көйгөйдү чечүүгө жардам берип, мындан аркы жашоосунда өзүнө-өзү жардам берүү көндүмүн өнүктүрүү, турмуштук кыйынчылыктарды жеңүү үчүн баланын жана үй бүлөнүн каражаттарын активдештирүү!

Көйгөйлөрдүн тизмеси, аларды жоюуга жардам берүүчү социалдык агенттери:

Өздүк көйгөйлөр. Көпчүлүк учурда баланын курактын өзгөрүүлөрүнөн көз каранды. Социалдык педагог класс жетекчи менен биргеликте ата-энеге, мугалимдерге өзгөчө башталгыч класстагы баланын, өспүрүмдөрдүн, жана бүтүрүүчүлөрдүн психологиялык жана физиологиялык өзгөчөлүктөрүн терең тааныштыруу керек.

Өздүк көйгөйлөрдү жоюуда ата-эненин балага карата ар бир айтылган сөзү, кыймыл аракети чоң мааниге ээ. Психолог алдын-ала иштери менен жана диагноздоочу ыкмалар менен окууга болгон кызыгуусунун деңгээлин, ата-эне, мугалим, окуучулар менен болгон түшүнбөстүктөрдү, тамеки чегүү, ичимдик ичүү, психо-активдүү заттарды колдонуу терс көрүнүштөрдү аныктоосу өтө маанилүү.

Үй-бүлөлүк көйгөйлөр – окүүчү менен ата-энесинин ортосундагы мамилеси бузулган же ата-энеси (ата-энесинин ордунда калган адам) күн сайын окууга барууга шартын түзө албай, тамак-аш, кийим, окуу куралдары менен жана мектепке баруу жолдун коопсуздугун камсыздоо милдеттерин аткара албай калган учурлар.

Үй-бүлөлүк көйгөйлөрдүн жаралышына ата-энелер күнөлүү болушу мүмкүн, алар баланын мектепке баруусуна тоскоолдуктарды жаратат. Алар баланын психологиялык, физикалык абалына көңүл буруусу, бала менен баарлашуусу өтө маанилүү. Анткени зордук-зомбулук, өзү-өзүнө кол салуу, психикалык активдүү заттарды колдонуу, үйдөн качып кетүү, девианттык жүрүм-турум көйгөйлөрү негизинен үй-бүлөлүк көйгөлөрдөн түздөн түз көз каранды экенин билдирүү зарыл. Чечүү жолун балага эң ыңгайлуу жана оңой жолун тандоо керек. Социалдык педагог кайрылган бардык социалдык агенттер (адистер, институттар) үч күндүн ичинде Кырдаал менен кандай иш-чаралар аткарылап жатканы жөнүндө жооп кайтарып берүүсү зарыл. Бул топтогу көйгөйлөргө көпчүлүк учурда ата-энелер жоопту. Социалдык педагог көйгөйдүн “булагына” эмес, оордугуна жараша иш чараларды көрүү керек.

Мектепке байланыштуу көйгөйлөр – классташтары, мугалимдер менен мамиле түзүүдө, окуу процессинде жаралган көйгөйлөр. Мектепте жыгымсыз академиялык жана физикалык чөйрө бала мектепке барбай калганына чоң өбөлгө. Баланын орто билим алуу укугун мектеп жана орто билим берген, кошумча билим берген уюмдар ишке ашырууда. Мектептеги көйгөйлөрдү биринчи ирэт мектептин өзүнүн күчү менен чечүүгө аракеттенип көрүү зарыл. Чоң ролду жергиликтүү бийлик ойнойт, себеби мектептеги көйгөйдүн көпчүлүгүн коомчулуктун катышуусу менен жоюуга муктаж. Мисалы, балдарды мектепке жеткирүүнү жергиликтүү жамааттын жардамы менен уюштуруу.

Көңүл бургула! Кийинки таблицада боёлгон уячада каралган көйгөйлөр Турмуштук оор кырдаал деп аныкталган.

өздүк көйгөйлөр

көйгөй	социалдык агент
- билим алууга баланын кызыгуусу жок	- мектеп психологу - класс жетекчи - ата-эне
- окуучунун ата-энеси менен мамилеси начар	- ата-эне - мектеп психологу
- кол ооруйт	- ата-эне - ЦСМ / ФАП
- документтери жок	- ата-эне - кварталный / домком - ОПСД
- тамеки жегуу, ичимдик ичуу, ПАВ	- мектеп психологу - ЦСМ - ата-эне - ОПСД
- көзөмөлсүз калган бала	- мектеп психологу - ОПСД - ИДН
- майыптыгы бар (физикалык/психикалык)	- ЦСМ - ОПСД - ата-эне - МТУ / АӨ
- зордук зомбулук	- мектеп психологу - медициналык ишкер - ОПСД
- мыйзам менен чатагы бар	- ИДН - ата-эне - ОПСД

**Көйгөйлөр жана алардын социалдык агенттери
ҮЙ-БҮЛӨЛҮК КӨЙГӨЙЛӨР**

көйгөй	социалдык агент
- үй иштери менен алектенет	- класс жетекчи - ата-эне - ОПСД
- кийимге, окуу куралдарына каражат жок	- класс жетекчи - Мектеп парламенти - ата-эне - МТУ / АӨ
- ата-эне окуудагы чыгымдарды төлөп бере албайт	- кварталный - ата-эне кенеши - МТУ / АӨ
- Ата-энелеринин көзөмөлсүз калган	- туугандар - класс жетекчи - кварталный
- ата-энеси майып (алардын бирөөсү)	- класс жетекчи - кварталный / домком - камкорчулар кенеши - МТУ / АӨ - ОПСД
- ата-энесинин ортосундагы чыр-чатактар	- мектеп психологу - ОПСД - кварталный / домком
- радикалдашуусу	- класс жетекчи - Мектеп парламенти - мечеттин имамы - ата-эне
- эмгегинин өтө начар формаларына тартылган	- класс жетекчи - ата-эне - ОПСД - МТУ / АӨ

МЕКТЕПТЕГИ КӨЙГӨЙЛӨР

көйгөй	социалдык агент
- окуучулар менен мамилеси начар	- класс жетекчи - мектеп психологу - ата-эне - окуу жана тарбия завучу
- мугалимдер менен мамилеси начар	- класс жетекчи - окуу жана тарбия завучу - мектеп психологу
- окуу программа татаал	- класс жетекчи - татаал сабактардын мугалимдери - окуу жана тарбия завучу
- окуу программа кызыксыз	- окуу жана тарбия завучу - метод уюмдун жетекчиси - мектеп психологу
- рэкет	- Мектеп парламенти - ИДН - мектеп психологу - кварталный / домком
- мектеп алыс жайгашкан	- ата-эне - кварталный / домком - МТУ / АӨ - камкорчулар кенеши
- мектепте суук	- мектептин директору - камкорчулар кенеши - МТУ / АӨ
- мектепте инклюзивдуу класс жок, менин окуу тилим боюнча мектеп жок	- мектептин директору - РайООНун адиси - окуу жана тарбия завучу
- коркунучтуу жол	- камкорчулар кенеши - МТУ / АӨ - маршрутун бригадири
- ынгайсыз чөйрө	- мектептин директору - камкорчулар кенеши - МТУ / АӨ